

Prepoznavanje i poticanje darovitosti u predškolskoj dobi – znanstvene spoznaje i primjer prakse u Hrvatskoj

Jasna Cvetković – Lay, dipl.psih.
ECHA Specialist in Gifted Education

Stručna suradnica u DV ISKRICA, koordinatorica SRC-a
Voditeljica programa i projekata Centra “Bistrić“

Polaznica međunarodnog doktorskog studija Edukacijskih znanosti na
Pedagoškom fakultetu Univerziteta u Ljubljani

ETC Hrvatska

**European Talent
Centre Croatia**

Skrb za darovite na razini EU
European Talent Support Network

**TOWARDS
A
EUROPEAN
TALENT
SUPPORT
NETWORK**

<https://www.pef.uni-lj.si/crsn.html>

1993. Eksperimentalni program

„Dodatno poticanje razvoja bistre, potencijalno darovite djece predškolske dobi“

prvi program takve vrste odobren u RH

- Tema doktorske disertacije:
Rana identifikacija kreativno-produktivne darovitosti iz zora odgojitelja

2018. Dječji vrtić Iskrica

<http://www.vrtic-iskrica.zagreb.hr/default.aspx?id=96>

temeljem rješenja MZO, postaje **prvi** Stručno-razvojni centar za provedbu programa odgojno-obrazovnog rada u poticanju područno specifičnih darovitosti djece predškolske dobi u Hrvatskoj

Cilj edukacijskih modula SRC-a:

Upoznavanje osnovnih teorijskih postavki i stjecanje praktičnih vještina u:

- Procesu identifikacije s naglaskom na alternativnim metodama identifikacije u procesu primjerenim odgojiteljima**
- Procesu odgojno-obrazovne podrške (razvojni kontekst, metodički pristup, sadržaji i aktivnosti za poticanje područno specifičnih darovitosti djeteta)**
- U dokumentiranju i vrednovanju (procjene, praćenje, IOOP, Programi)**
- Suradnji s roditeljima**
- Posebnim temama – daroviti s dvostrukim posebnim potrebama**

❖ PROJEKTI & AKTIVNOSTI

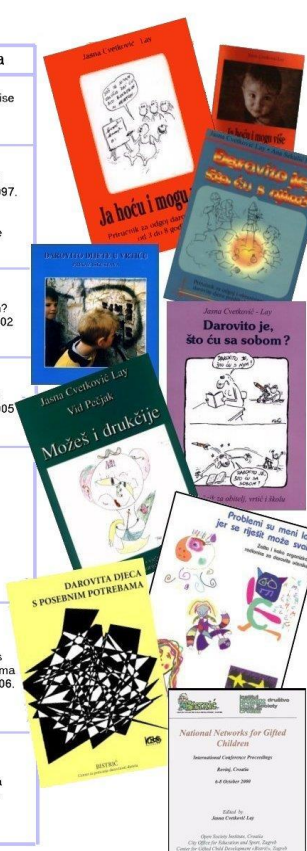
<http://www.nadarenost.net/Activities.htm>

Program radionica za darovitu djecu i učenike
Program edukacija za odgojitelje i učitelje
(in-service teacher trainings)

PROGRAMI I PROJEKTI

Naziv projekta	Sufinanciranje	Publikacija
1. Eksperimentalni program poticanja razvoja darovite djece predškolske dobi	Ministarstvo prosvjete i sporta	Ja hocu i mogu vise Alinea, Bistic, 1995. i 2002.
2. Program igraonica/radionica Bistic i projekti strucnog usavršavanja u vrticima i školama * Projekt "Darovito dijete u vrticu"	Vrtici i škole RH Djecji vrtić "Cvit mediterana", Split	Darovito je, što cu s njim? Alinea, Bistic, 1997. Darovito dijete u vrticu, 2000
3. Projekt praćenja i vođenja darovite djece i mladeži u području prirodoslovlja i informatike	Ured za obrazovanje i sport grada Zagreba	Darovito je, što cu sa sobom? Alinea-Bistic, 2002
4. Projekt prevencije neprihvatljivog ponašanja darovite djece od 6-11 godina	Ministarstvo prosvjete i sporta Poglavarstvo grada Zapresica	Mozes i drukcije Alinea, Bistic, 2005
5. Program edukacije voditelja i pomocnika u radionicama za darovitu djecu * Radionice za darovite učenike od 7 do 11 god.	Ministarstvo znanosti obrazovanja i sporta Zagrebacka zajednica tehnicke kulture	Problemi su meni laki, jer se riješit može svaki Centar Bistic, 2006
6. Radionice za darovite učenike s visevršnim poteskocama u razvoju i radionice za roditelje darovite djece s visevršnim poteskocama u razvoju	Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti	Darovita djeca s posebnim potrebama Centar Bistic, 2006.
7. "Nacionalne mreže skrbi za darovite" Medunarodna konferencija u okviru East-East projekta Rovinj, 2000 g.	Institui otvoreno društvo Hrvatska Ured za obrazovanje i sport grada Zagreba Centar za studij darovitosti, Nizozemska	Zbornik radova s konferencije

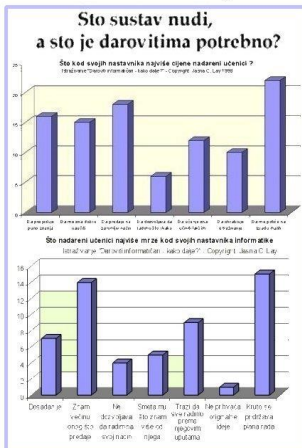
EDUKACIJE

40 vrtica
1500 odgojitelja

15 škola, 150 učitelja i strucnih suradnika

Psiholozi u školama koje provode programe rada s darovitim uenicima (u suradnji sa HPK)

ISTRAZIVANJA

Da li je doista darovito ?

ANDRIJA DOMITROVIĆ

... kako bi dijete percipiralo izgleda da uspijeva usriati i radionice oslvari svoje kvalitete u susudnosti

DORLIJAN ŠIMUNIĆ

... kako bi uspijeva u jednom ili više područja respektivno posudbe usudnosperne respektivne

'Problem je lak, nacrtat se može svak'

... kako bi uspijeva u jednom ili više područja respektivno posudbe usudnosperne respektivne

RADIONICE

Obogaceni program Grupe podrške Procesna dijagnostika

PREDOZNA UČENICI

TESTIRANJE

VERIFIKACIJA NAJVIŠE BUCIA

ORGANIZACIJA RADA U RADIONICAMA ZA DAROVITE UČENIKE

70 korisnika godišnje :
 - darovita djeca od 5 do 11 god.
 - roditelji
 - mentori i volonteri na hospitiranju

Projekt „Darovito dijete u vrtiću,, 2000 – 2002.

DAROVITO DIJETE U VRTIĆU PRIKAZ ISKUSTAVA

SPLIT, 2000.

- Dječji vrtić Cvit Mediterana u Splitu, u suradnji s Centrom „Bistrić” razvio je sveobuhvatan program rane identifikacije i poticanja razvoja darovite djece predstavljen u brošuri DAROVITO DIJETE U VRTIĆU.
- 2016. pridružio se mreži European Talent Pointa
<http://cvit-mediterana.hr/>

2019. Imenovan drugim Stručno razvojnim centrom za darovitu djecu u Hrvatskoj

DEFINITION

GENERALISATION: CANNOT COVER EVERY VARIATION. BUT A WORKING DEFINITION — CHILDREN OF EXCEPTIONAL ABILITY WHO DEMONSTRATE OUTSTANDING POTENTIAL IN ONE OR MORE:

- GENERAL INTELLECTUAL ABILITY
- SPECIFIC ACADEMIC ABILITY
- CREATIVE/PRODUCTIVE THINKING
- LEADERSHIP/SOCIAL AWARENESS
- VISUAL AND PERFORMING ARTS
- MECHANICAL INGENUITY
- PHYSICAL/SPORTING SKILLS

IDENTIFICATION

- DESIGNED TO DISCOVER POTENTIAL
 - DOES NOT MEAN WE LABEL A CHILD — BUT PROVIDE FOR THEIR NEEDS
 - A VARIETY OF METHODS SHOULD BE USED TO DISCOVER
 - HIGH ACHIEVERS
 - BEHAVIOUR PROBLEMS
 - COVERTLY ABLE
- LOOKING FOR UNDERACHIEVEMENT

METHODS

- CHECKLISTS:- VERY ABLE
:- UNDERACHIEVERS
 - DETAILED KNOWLEDGE OF BACKGROUND/INTERESTS
 - OBJECTIVE TESTING
 - CREATIVITY TESTS
 - INDIVIDUAL TESTING — SPS
 - USE OF AN OBSERVER
 - PEER GROUP NOMINATION
 - TEACHER ASSESSMENT — PROVISION
 - BROMLEY SCREENING PACK
- NB NO ONE METHOD SATISFACTORY — BUT A COMBINATION

PROFILE OF AN ABLE CHILD

LEARNS QUICKLY, EASILY
SUPERIOR REASONING ABILITY
POSSESSES EXTENSIVE GENERAL KNOWLEDGE
ABILITY TO DEAL WITH ABSTRACT CONCEPTS
GREAT INTELLECTUAL CURIOSITY
ASKS MANY PROVOCATIVE, SEARCHING QUESTIONS
GOOD CONCENTRATION, PERSISTENCE, DETERMINATION
THINKS QUICKLY
GOOD MEMORY
READS RAPIDLY, EXTENSIVE VOCABULARY
KEEN, ALERT OBSERVER, ATTENTION TO DETAIL
VIVID IMAGINATION
PREFERENCE FOR INDIVIDUAL WORK
KEEN SENSE OF HUMOUR
PERFECTIONIST APPROACH, DISLIKES FAILURE
DIVERGENT THINKING — LOOKS FOR THE UNUSUAL
INTERESTED IN "ADULT" PROBLEMS
NUMBER OF INTERESTS/DEMANDING HOBBIES
IMPATIENT WITH SELF AND OTHERS
SENSITIVE, HIGHLY STRUNG BEHAVIOUR
PREFERS COMPANY OF OLDER CHILDREN/ADULTS
DESIRE TO DIRECT OTHERS IN PLAY/GROUP ACTIVITY
WRITING UNTIDY, UNWILLINGNESS TO RECORD

IMPLICATIONS

- ANY EFFECTIVE LONG TERM PROGRAMME MUST BE VIEWED IN THE CONTEXT OF A WHOLE SCHOOL POLICY TO INCLUDE:
- AGREED WORKING DEFINITION
 - STRATEGIES FOR IDENTIFICATION
 - TEACHING STRATEGIES
 - ORGANISATION STRATEGIES
 - TEACHER DEVELOPMENT/SUPPORT
 - DEVELOPMENT OF RESOURCES
 - ASSESSMENT EVALUATION
 - RECORD KEEPING
 - LIAISON WITH LEA SERVICES.
 - ROLE OF A SCHOOL CO-ORDINATOR

HELPING THE ABLE CHILD

ROLE OF THE TEACHER

TENDENCY TO UNDERESTIMATE A CHILD'S POTENTIAL BUT OVERESTIMATE EXPERIENCE NEED TO BE OPEN:

- ACKNOWLEDGE CHILD BRIGHTER
- ADMIT NOT KNOWING
- SEEK HELP/SUPPORT

NEED TO BE FLEXIBLE:

- INCREASING DIVERSITY IN TEACHING METHODS, LEARNING EXPERIENCES, ENVIRONMENT

NEED TO:

- RESPECT, ENCOURAGE, SUPPORT ABLE CHILD

PROVISION

- CURRICULUM EXTENSION — WITHIN THE CLASSROOM — EXTEND → BREADTH, PACE, DEPTH
- INDIVIDUALISED LEARNING PROGRAMMES
- GROUP WORK — WITHIN/OUTSIDE CLASSROOM
- EXTRA CURRICULAR ACTIVITIES
- ORGANISATION OF COURSES
- VISITS OF EXPERTS TO SCHOOL
- LINKS WITH OTHER SCHOOLS/THE LOCAL COMMUNITY

NEEDS

RECOGNITION — SPECIAL NEEDS
CONTACT WITH CHRONOLOGICAL PEERS
CONTACT WITH INTELLECTUAL PEERS
RAPID MOVEMENT BASIC → DEPTH
CHALLENGE TO POINT OF FAILURE
DEVELOPMENT OF GOOD STUDY SKILLS
PARTICIPATION IN GROUP ACTIVITIES
OPPORTUNITY — DEVELOP OWN INTERESTS
ENCOURAGEMENT — ALL ROUND COUNSELLING

PROFILE OF AN UNDERACHIEVER

ANTI-SCHOOL
ORALLY GOOD BUT WRITTEN WORK POOR
APPARENTLY BORED
RESTLESS AND INATTENTIVE
TACTLESS AND IMPATIENT WITH SLOWER MINDS
FRIENDLY WITH OLDER PUPILS
SELF-CRITICAL
POOR SOCIAL RELATIONS WITH PEERS/TEACHERS
EMOTIONALLY UNSTABLE
OUTWARDLY SELF-SUFFICIENT

Mitovi i predrasude o darovitosti (E. Winner, 1996)

Jedna od najčešćih predrasuda:

**S dovoljno roditeljske posvećenosti i energije
nije teško stvoriti dijete „genija”**

Sva su djeca predškolski dobi darovita ?

- Nijedno nije dovoljno darovito da bi trebalo poseban program ?
- Utječu li odgojiteljske koncepcije „darovitosti” i „kreativnosti” na proces identifikacije i podrške ?
- Kako roditeljska shvaćanja darovitosti utječu na odnos prema potrebi rane identifikacije i podrške u predškolskom sustavu?

❑ Nedostatak empirijskih istraživanja u području rane identifikacije i podrške darovitoj djeci predškolske dobi

- ❑ Kakve su procjenjivačke sposobnostima odgojitelja u ranoj identifikaciji?**
- ❑ Koja područja odgojitelj može uspješno identificirati?**
- ❑ Utjecaj kompetencija odgojitelja na proces identifikacije /sigurnost i točnost procjena**
- ❑ Promjena paradigme u ranoj identifikaciji – „tekući” a ne jednokratni proces**
- ❑ Konceptcija područno-specifičnih darovitosti**
- ❑ Razlika akademske i kreativno-produktivne darovitosti**

- ❑ Novi instrument – upitnik za procjenu „*iznimnog dječjeg uratka*” te osobina/ponašanja djeteta važnih za nastanak takvog uratka**

Utjecaj profesionalnih kompetencija i osobina ličnosti **odgojitelja** na procjene procesu rane identifikacije

- Studije potvrđuju da **učitelji** stvaraju neku vrstu vlastitih koncepcija darovitosti koje koriste kod svake nove procjene
- Istraživanja pokazuju da točnost učiteljskih procjena ovisi o faktorima kao što su:
 - dob djece koju procjenjuju
 - prethodne edukacije
 - s koliko su darovite djece imali iskustvo
 - shvaćanja pojmova darovitosti i kreativnosti
 - preciznost skala procjene
 - predrasude i implicitne teorije o darovitosti i kreativnosti
 - neke osobine ličnosti (npr. Otvorenost prema novom iskustvu, prema BFQ)
- Učitelji su skloniji djeci koja iskazuju konformističko ponašanje makar su procjenjena kao manje kreativna.
- **GREŠKE PROCJENJIVAČA** (koju djecu procjenjujemo koju potcenjujemo)

Podsjetnik za promišljanje kriterija što je darovitost

Kvantitativni i kvalitativni pokazatelji darovitosti

Darovitost – složenost pojave i procesa

TEORIJE
Biološke
Okolinske
Interakcionističke

OPIS POJAVE
Jedinstven
fenomen
ili više vrsta
darovitosti /
talenta

**OBJAŠNJENJE
PRIRODE
POJAVE:**

Darovitost kao
svojstvo ličnosti –
osobine/ponašanje

Darovitost kao
aktivnost –
produkt/postignuće

Koliko ima definicija?

- **Preko 140 !**
- Kratka definicija je nemoguća jer od toga kako definiramo ključne sastavnice darovitosti ovise postupci/metode identifikacije i izbor programa.

KONCEPCIJA (priroda i način manifestiranja)

DEFINICIJA (darovitost-talent, opće – specifične sposobnosti)

IDENTIFIKACIJA (metode, postupci)

CILJEVI (npr. ciljana populacija)

POTPORA (oblici)

GLAVNE KARAKTERISTIKE RAZLIČITIH SHVAĆANJA NADARENOSTI

NADARENOST KAO:	VISOKA OPĆA INTELJEKTUALNA SPOSOBNOST	VELIKA KREATIVNOST	VISOKA SPECIFIČNA SPOSOBNOST	STVARALACKA SPOSOBNOST	SPOSOBNOST UPRAVLJANJA PROCESIMA MISLJENJA	PODRUČNO-SPECIFIČNA STVARALACKA SPOSOBNOST
PSIHOLOŠKE KATEGORIJE	opća inteligencija (— numerička sposobnost + verbalna sposobnost + specijalna sposobnost + zaključivanje itd.)	opća dispozicija kreativnosti: — divergentno mišljenje — fluentnost	— glazbene sposobnosti — psihomotorne sposobnosti — verbalne sposobnosti — matematičke sposobnosti itd.	— visoka opća intelektualna sposobnost + velika kreativnost + predanost zadatku (motivacija)	kvaliteta mišljenja — metakognicija — strategije rješavanja problema — opća baza znanja — specifična baza znanja — uvid	stvaralačka sposobnost unutar specifičnog područja: talent unutar — spoznajnog područja — područja umjetničkog izražavanja — psihosocijalnog područja — psihomotornog područja
KRITERIJ NADARENOSTI	visoki rezultat u testu inteligencije	sposobnost produkcije mnogih ideja	— visoki rezultat u testu specijalne sposobnosti — ponašanje koje ukazuje na sposobnosti	postizanje vlastitih i originalnih rezultata	velika sposobnost korištenja strategija mišljenja	visoka opća intelektualna sposobnost + vrlo visoke specifične sposobnosti unutar društveno definiranog područja nadarenosti
METODE IDENTIFIKACIJE	testovi inteligencije	testovi divergentnog mišljenja	— opažanja okoline — testovi specijalne sposobnosti	obogaćivanje iskustva + opažanje ponašanja u obogaćenim uvjetima	testovi i intervjui za otkrivanje načina mišljenja	— opažanja okoline — testovi općih i specifičnih sposobnosti — obogaćivanje iskustva + opažanje ponašanja u obogaćenim uvjetima
VANJSKE KARAKTERISTIKE NADARENIH	lakoća konzumiranja znanja	bogatstvo ideja	lakoća napredovanja u određenom području	upotreba znanja u produktu	vještina dolaženja do rješenja problema	brzo i lako ovladavanje specifičnom bazom znanja do stupnja njenog proširenja
ODGOJNO-OBRAZOVNI POSTUPCI	akceleracija i/ili obogaćivanje	trening divergentnog mišljenja	specifični trening vještina	— obogaćivanje iskustva — razvoj motivacije — razvoj kreativnosti	— razvijanje aktivne baze znanja — metakognitivni trening	razvijanje specifične baze znanja + razvijanje elastične upotrebe specifične baze znanja + razvijanje motivacije

Prema: Čudina-Obradović (1990): Nadarenost - razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje, Školska knjiga, Zagreb

Što i kako procjenjujemo?

Jedan primjer: ECHA specijalistički tečaj za odgojitelje

Intelektualna darovitost:

- 2-3 % djece u vršnjačkoj skupini, koji postižu **najviše** rezultate na testovima inteligencije

Visoko natprosječna područno-specifična darovitost (talent):

- 12 – 13 % onih koji imaju natprosječna postignuća (**i PRODUKTE**)

Hanna Vock

Institute for Pre-School Advance of Gifted Children

Bonn, Germany

Identifikacija – što i kako to procjenjujemo

- ❑ Identifikacija u ranoj dobi uz standardne, zahtjeva metode **alternativne procjene** (*alterantive assessments*) i **dijagnostike u procesu** (*dynamic assessment*) te **analize uradaka** (*product assessment*)
- ❑ Identifikacija je **tekući proces** (*ongoing process*). Ona ne završava ni nakon primjene više metoda jer je darovitost pojava u promjeni i djeca te dobi su u razvoju.
- ❑ Identifikacija je uvijek **dijagnostička**, usmjerena na otkrivanje talenata i najizraženijih sposobnosti s jedne strane odnosno slabosti i potreba s druge strane
- ❑ „Mastery“ pristup naglašava da identifikacija treba uključivati **i druge pokazatelje osim IQ-a**, odnosno što širu bazu podataka i različite izvore podataka
- ❑ Obuhvatiti što više djece uključivo i **posebne skupine**.

Procesna dijagnostika= prožimanje identifikacijskih i edukacijskih postupaka
Koren,1988.

Višekratno utvrđivanje sposobnosti i osobina zajedno s provjerom manifestiranog uratka

PREPOZNAVANJE

roditelj, odgojitelj

UTVRĐIVANJE

psiholog i svi zajedno prema višestrukome modelu

PROVJERA

psiholog, pedagog, odgojitelj, tijekom odgojno-obrazovnog procesa

➤ **Novi trendovi:**

- Cilj identifikacije je otkrivanje **najviše razine** talenata (područno specifične sposobnosti) **među onima koji su iznimno talentirani u svom području razvoja.**

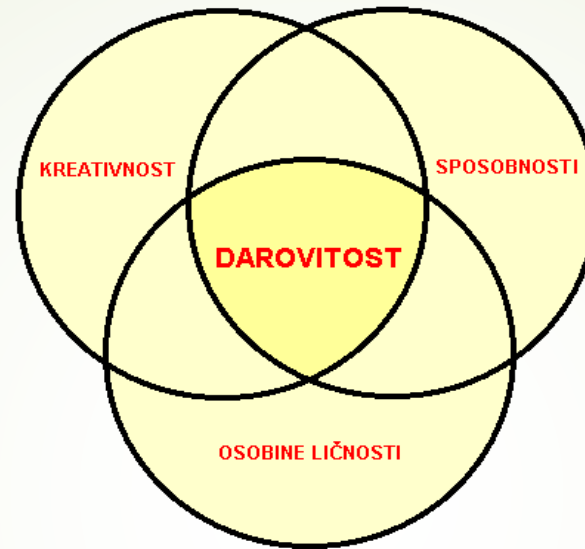
Odnos kreativnosti i inteligencije

Istraživanja pokazuju:

- Ako koristimo samo testove inteligencije i postignuća u identifikaciji talenata propuštamo identificirati **vrhunskih 20% najkreativnijih**
- Iznad IQ 120 više ne postoji korelacija između mjerene inteligencije i kreativnosti
- Kreativnost i inteligencija su dva zasebna konstrukta**

Troprstenasta koncepcija darovitosti

Renzulli, 1978.

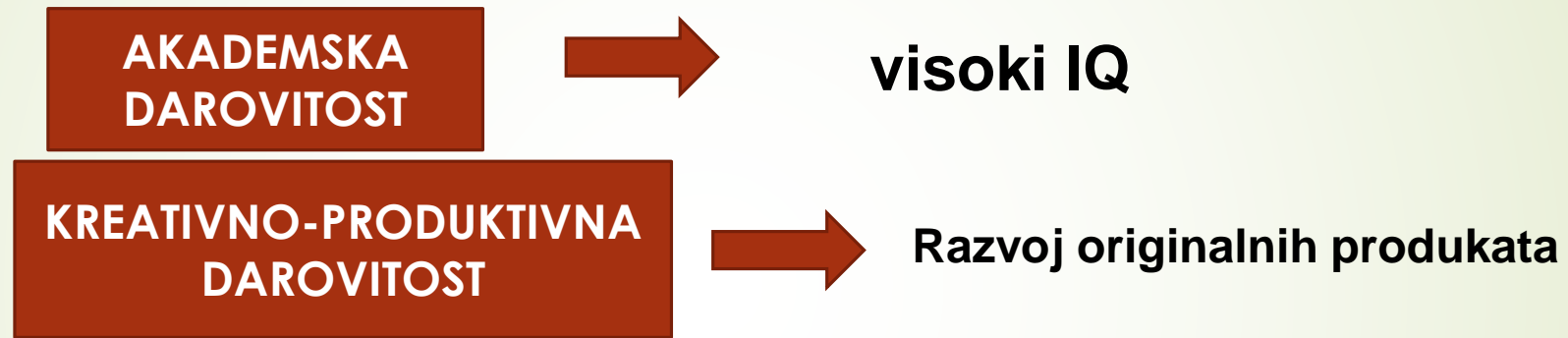
KARAKTERISTIKE PRODUKTIVNE DAROVITOSTI (Renzulli, 2005).

1. Natprosječne sposobnosti

2. Dokazi kreativnosti (*evidence of creativity*)

3. Posvećenost zadatku

Odnos akademske i kreativno-produktivne darovitosti

(Renzulli & Reis,2000)

- ❑ Etiketa darovitosti nema značenja ako nije praćena **PRODUKTOM**

Područno – specifična darovitost

Ključne razlike:

- U ovoj koncepciji **iznimne sposobnosti u specifičnim područjima vidljive su već u ranoj dobi** (*verbalne, matematičke, umjetničke, prirodnoznastvene, socijalne*).
- Definicija područno-specifične darovitosti uvažava **potencijal** ali i **izvedbu/produkt**, osobito **kreativno- produktivnu izvedbu u određenom specifičnom području**.
- Transformacija darovitosti iz „*in the mind*” (**potencijal**) u „*out in the world*” (**očiti dokazi u postignuću/produktu/ponašaju**)
- Daje jednaku važnost **neintelektualnim faktorima** kao što su *motivacija, osobnost, posvećenost zadatku, ustrajnost* – svi oni utječu na kreativnu produktivnost
- **Specifičan** spram **općeg** zora na pojavu darovitost
- **U ovoj koncepciji je kompatibilan način gledanja na kreativnost i darovitost** jer sama kreativnost je područno –specifična

Darovitost u ranoj i predškolskoj dobi

- ▶ Potencijal ?
- ▶ Postignuće?
- ▶ Izvedba?
- ▶ Uradak?

Odgojitelji prate izvedbu (*performance*) i postignuće (*achievement*) kroz bihevioralne pokazatelje (ponašanje) i uspoređuju s ponašanjima očekivanim za kronološku dob (razvojnim normama) i listama karakterističnih ponašanja za bistru i potencijalno darovitu djecu.

Cvetković-Lay, Sekulić-Majurec, 1998

Darovitost u ranoj i predškolskoj dobi

- ❑ Kao darovitu, odgajatelji izdvajaju djecu koja mnoge stvari rade **prije, brže uspješnije i drukčije** od svojih vršnjaka, te onu koja u tome imaju **bolja i viša** postignuća.
- ❑ Darovitim predškolskim djetetom smatramo ono, koje u aktivnostima kojima se bavi, dosljedno postiže **značajno bolja (iznad prosječna)** postignuća od svojih vršnjaka.

Cvetković-Lay, Sekulić-Majurec, 1998

Značaj kreativno-produktivne darovitosti

- Zašto tako malo talentirane djece uočene još u predškolskoj dobi postaju kreativno – produktivna kao odrasle osobe ?
- Zašto neki uspijevaju ispuniti svoje potencijale, a neki ne?

Produktivna darovitost uključuje visoka postignuća

(mjerena općim IQ)

i visoke specifične sposobnosti

(kreativnost i druge područno-specifične sposobnosti)

- ❑ Darovita djeca nisu superirorna u svim područjima već imaju **jedinstvene profile općih i područno specifičnih sposobnosti (talenata)**.
- ❑ Mali, ali ipak značajan broj djece očituje **potencijalne talente koji, ako se identificiraju i potiču još u ranoj dobi, mogu dovesti do značajnih kreativnih postignuća u odrasloj dobi.**

Pfeiffer i Jarosewich (2003) u screening **skali GRS-P** za predškolsku dob (od 4,0 do 6,11) navode dvije subskale koje ukazuju na **kreativno-produktivnu darovitost** koja može rezultirati **iznimnim uratcima ili iznimnom izvedbom**:

Skala kreativnosti: mjeri sposobnost djeteta da domišlja ili proizvodi originalne, nove, inovativne misli ili URATKE (npr. maštovita igra, originalna razmišljanja i sl.)

Skala umjetničkog talenta: mjeri potencijalnu ili manifestiranu sposobnost djeteta u drami, plesu, crtanju, pjevanju, sviranju instrumenta ili glumi.

Oslanjanje isključivo na opservaciju ponašanja je nepouzdana

Kategorije „negativnih” ponašanja koje najviše smetaju odgojiteljice

1. osjetljivost na vlastite pogreške
2. dosada u rutinskim aktivnostima
3. **želja za dominacijom i vodstvom**
4. svojevoljnost
5. **stalno zapitkivanje i povećana aktivnost**
6. djeluju odsutno
7. kritiziranje drugih
8. zatvorenost i izolacija od drugih
9. prosti su
10. nestrpljivost i netolerantnost
11. snažna emocionalnost i povremena agresija
12. nesuradnja
13. razmaženost i traženje pažnje
14. povodljivost
15. **isključiva usmjerenost na jedno područje**
16. površna pažnja i smanjena koncentracija
17. neurednost
18. nepredvidljivost

Kategorije pozitivnih ponašanja

1. izvrsnost u određenom području
2. **znatiželja; istraživački duh**
3. kreativnost
4. neagresivnost
5. otvorenost i opuštenost
6. lakoća zapamćivanja
7. **usredotočenost i ustrajnost**
8. suradnja i spremnost na pomoć
9. pozitivna energija
10. tolerantnost i prilagodljivost
11. bogatstvo rječnika i dobre komunikacijske vještine
12. spretnost pri rješavanju problema
13. samostalnost
14. lakoća usvajanja znanja
15. **karakteristike vode**
16. moć zapažanja i brzo shvaćanje odnosa
17. korištenje “zdravog razuma” i praktičnog znanja

Pokazatelji empirijskog istraživanja N=38

„Percepcija ponašanja i potreba darovite djece u odnosu na duljinu staža odgojiteljica“

www.nadarenost.net/info/prezentacije.htm

Kako odgojiteljice rangiraju pokazatelje u ranoj identifikaciji

N=103

Ovdje je navedeno 5 pokazatelja u ranoj identifikaciji darovitosti. **Rangirajte** važnost tih pokazatelja temeljem svog profesionalnog mišljenja dodjeljujući brojeve od 1 (najmanje važan) do 5 (najvažniji). Pazite da određeni rang (broj) dodijelite samo jednom pokazatelju. **Rangovi se ne smiju ponavljati.**

- _____ znakovi u ponašanju prema listama uočavanja
- _____ postignuća u zahtjevnim igrama
- _____ uratci djeteta
- _____ strastveni interesi djeteta
- _____ postignuća u programima izvan vrtića

Prema prosječno dodijeljenom rangu, odgojiteljice, bez obzira na različite profesionalne kompetencije (opće, kreativno-metodičke i specifične) smatraju da su **uradci i strastveni interesi djece najvažniji pokazatelji u ranoj identifikaciji darovitosti**. Slijede postignuća u zahtjevnim igrama, znakovi u ponašanju prema listama uočavanja te na kraju postignuća u programima izvan vrtića.

Tablica 1. Prosječni rangovi značaja pojedinih pokazatelja u ranoj identifikaciji darovitosti (N=103)

Pokazatelji u ranoj identifikaciji darovitosti	M	sd
Uradci	3,88	1,123
Strastveni interesi	3,85	1,309
Zahtjevna igra	3,10	0,924
Znakovi u ponašanju-liste	2,48	1,083
Postignuća izvan vrtića	1,69	1,245

*Tu empirijski potvrđujem da je opravdano u fokus staviti PRODUKT a da je jednako važno ispitivati i osobine i ponašanja u ranoj identifikaciji. Za STRASTVENE interese imamo potkrepljenje u teoriji: An Interview with ATDP Faculty Director and Talent Development Researcher Frank Worrell: „Potential may be manifested as both a **passion** for domain that is greater than peers and **productivity** „*

Ima li iznimni uradak neka prepoznatljiva istaknuta obilježja koja ukazuju na specifične sposobnosti i osobine djeteta? Da li profesionalne kompetencije utječu na procjenu tih obilježja?

Table 7. *Difference in preschool teachers' assessments of the expression of technical and creative features depending on estimated outstanding product (ANOVA)*

Technical and creative features	<i>F</i>	<i>df</i> ₁ , <i>df</i> ₂	<i>p</i>
Complexity	20.05	10, 1112	.000
Ingenuity	16.95	10, 1117	.000
Meaningfulness	12.62	10, 1099	.000
Detail	32.92	10, 1109	.000
Neatness	32.85	10, 1108	.000
Realistic	21.91	10, 1098	.000
Expressing unusual ideas	42.92	10, 1122	.000
The presence of multiple solutions	17.29	10, 1098	.000
Expressing spatial relationship	33.70	10, 1100	.000
Expressing movement and action	46.09	10, 1080	.000
Demonstration of knowledge above the age	38.52	10, 1113	.000

Rezultati istraživanja pokazuju da je:

- **Domišljatost** najviše vrednovana osobina iznimnog uratka
- slijedi ju **detaljnost**
- **složenost**
- **smislenost**
- **izražaj neobičnih ideja**
- **očitovanje znanja iznad kronološke dobi**

-
- Pojavile su se statistički značajne razlike u odgojiteljskim procjenama izraženosti svih tehničkih i kreativnih obilježja u svim procjenjivanim uradcima
 - To može ukazivati na specifičnost svakog od procjenjivanih iznimnih uradaka i valjanost odgojiteljskih procjena u prepoznavanju tih specifičnosti.
 - Ovaj pokazatelj neovisan je od profesionalnih kompetencija odgojitelja.

Table 1. Inter-rater reliability of preschool teachers' assessment of distinguished features and child's characteristics in the different products

Product	ICC - assessment of distinguished features	ICC - assessment of child's characteristics
Ballerina	0.963	0.973
Pigs warriors	0.888	0.826
Clock tower	0.989	0.946
Stegosaurus	0.957	0.915
Unusual use of ordinary items	0.972	0.859
Face of numbers	0.471	0.646
Hair cutting monster - construction	0.939	0.740
Hair cutting monster - verbal elaboration	0.940	0.646
Riddles	0.982	0.869
Reverse situation	0.958	0.943
My menu	0.992	0.945
Average	0.914	0.846

Odgojitelji su pouzdani procjenjivači uradaka i osobina djeteta prema psihometrijskim pokazateljima.

Literatura

1. Brown, W. S., Renzulli, S.J., Gubbins E. J., Del Siegle, W.Z., & Ching- Hui C. (2005), **Assumptions Underlying the Identification of Gifted and Talented Students**, *Gifted Child Quarterly*,49,1.
2. Cvetković-Lay J., & Sekulić-Majurec, A. (2008): **Darovito je što ću s njim?** Priručnik za odgoj i obrazovanje darovite djece predškolske dobi, Zagreb: Alinea- Centar „Bistrić”.
3. Fatouros, C. (1986): **Early identification of gifted children is crucial...but how should we go about it?** *Gifted Education International*,4, (pp. 24—28). Sidney, New South Wales: A B Academic Publishers.
4. Feldhusen, J.F. (2003): **Beyond general giftedness, New ways to identify and educate gifted, talented and precocious youth**, in J.H. Borland (Ed.), *Rethinking Gifted Education*, N.Y.: Teachers College Press
5. Feldhusen J.F. & Jarwin F.A. (2005): **Identification of Gifted and Talented Youth in Educational Program**. In Haller K.A., Monks F.J., Sternberg R.J. & Subotnik R.F.(Eds.), *International Handbook of Giftedness & Talent*, 2.edition,(pp 271-283). Oxford:Elsevier Science Ltd.
6. Hany, E.A.(1993): **Methodological Problem and Issues Concerning Identification**. In Haller, K.A., Monks, F.J., Passow, A.H. (Eds.) *International Handbook of Research and Development of Giftedness and Talent*, 1.edition,(pp.209-232).Japan:Pergamon Press.

7.Owens,R.L.(2009): **Very young gifted, Very young creative**, In Kerr, B. (Eds.), *Encyclopedia of Giftedness,Creativity and Talent*,(pp 922-92).London: SAGE Reference Publication Inc.

8.Paik, S. J.(2005): **Nurturing talent, creativity and productive giftedness**, In Kim K.H., Kaufman J.C., Bear J., Srirman B., (Eds.), *Creatively Gifted Students are not like Other Gifted Students, Research, Theory, and Practice 1-2*,(pp 101-121).Rotterdam:Sense Publisher.

9.Porath, M. (2009). **What Makes a Gifted Educator?** A Design for Development. In L. V.Shavinina (Ed.), *International Handbook on Giftedness*,(pp. 825-837). Amsterdam: Springer.

10.Renzulli,J.S., & Callahan,M.C.(2008): **Product Assessment**. In Van Tassel –Baska, J. (Eds.), *Alternative Assessments With Gifted and Talented Students, The Critical Issues in Equity and Excellence in Gifted Education Series*, National Association for Gifted Children, Waco, Texas: Prufroc Press Inc.

11.Smytny, J.F. (2000): **Teaching Young Gifted Children in the Regular Classrom**, 2/10/15, Gifted Educatin Digest

12.Stephens,K.R. & Karnes,F.A. (2005): **Product development for Gifted Students**. In Karnes, F.A. & Bean, M.(Eds.) *Methods and Materials for Teaching the Gifted*, (2. ed) (pp. 211-244). Waco,TX: Prufrock Press

12.Subotnik,R., Olszewski-Kubilius P. & Worrell F.C. (2011): **Rethinking Giftedness and Gifted Education: A Proposed Direction Forward Based on Psychological Science**; Washington, DC, Northwestern University; and University of California, Berkeley: American Psychological Association.

13.Van Tassel – Baska, J. (2005). **Domain – specific giftedness**, Application In school and life, In Robert J. Sternberg, Janet E. Davidson, *Conceptions of Giftedness*,(pp.358-376).Cambridge: Cambridge University Press.

14. Walberg,H.J. & Paik,S.J. (2005): **Making giftedness productive**; In Sternberg, R.J. & Davidson (Eds.) *Conceptions of Giftedness*,(pp. 395-410). New York: Cambridge University Press.

HVALA NA POZORNOSTI !

nadarenost@gmail.com